

KĀPĒC GRŪTI BŪT JAUNAM?

RECENZĪJA PAR LATVIJAS NACIONĀLĀ TEĀTRA IZRĀDI "DULLAIS DAUKA" JURĢA LŪŠA REŽIJĀ

Kā būt jaunam? Kā tikt galā ar pasaules nebeidzamajiem jautājumiem? Sudraba Edžus darbs "Dullais Dauka", kas sarakstīts pirms simtu divdesmit četriem gadiem, ļauj dzīvot līdzī mazajam Daukam, kurš iepazīst pasauli un alkst tās plašumus. Latvijas Nacionālajā teātrī režisors Jurģis Lūsis iestudējis un pārrakstījis stāstu, pielāgojot tā tekstu mūsu laikam. Daudz gan saglabāts arī no oriģināla, jo Daukas piedzīvojumu aktualitāte un vērtības, kuras viņš pārstāv, ir mūžsenas, nemainīgas.

Pieaugot cilvēki mēdz zaudēt drosmi uzdot sarežģītus jautājumus un samierinās ar faktiem, pielāgojas situācijām. Tā ir vieglāk. Dauka savukārt kā simbols pārstāv ziņkārību, degsmi un sapņošanu. Ja par šīm vērtībām nerūpējas, tās var tikt aizmirstas. Ikdienas rutīna un steiga, lai kaut ko nenokavētu, lai kaut ko sasniegtu, prasa daudz kompromisu, bet dzīvespriekam nevajadzētu būt vienam no tiem. Dullajam Daukam, dzīvojot nabadzīgā zvejnieku ciematā, ir grūti būt jaunam. Viņa pasaulē apkārt ir cilvēki, kuros degsmi nomainījis īgnums un vienaldzība, tāpēc grūti rast domubiedrus. Jurģa Lūša interpretācijā Dauka iet soli tālāk par horizontu un interesējas par Visuma uzbūvi. Te darbs paliek saistošs no režijas viedokļa – veikli savītas ainas, kurās paralēli ir dažādas laiktelpas. Kā Denī Vilnēva (*Denis*

Villeneuve) 2016. gada filmā "Atnācēji", kurā izrādās, ka laiks var nebūt lineārs, bet gan notikt viss vienlaikus. Tāpat izrādē dzīvo Dauka – it kā tagad, it kā Sudraba Edžus laikā un reizē arī nākotnē. Prieks par izvēli parādīt Daukā gan sirds gudrību, gan spēju saprast, kā planētas darbojas, ja atrodas īstais skolotājs.

Kārlis Reijers, kurš izrādē spēlē Dauku, ir daļēji tēls, daļēji stāstnieks. Aktiera uzdevums ir parādīt Daukas sajūtas un domas, nevis pilnībā pārtapt mazajā zēnā. Tas darbam palīdz, jo rada lielāku ticamības sajūtu. Kad pieauguši aktieri bērnu izrādēs tēlo bērnus, attiecībās ar skatītāju rodas zināma neuzticība, jo uzreiz ir skaidrs, ka aktieris melo; izvēloties tādu pieeju kā šeit, pamats, no kura tālāk būvēt līdzī jušanu, ir stabilāks. Arī brīžos, kuros Kārlis Reijers ir Dauka, viņam izdevies atrast labu līdzsvaru, lai loma būtu ekspresīva, bet nekļūtu kariķēta vai pārlietu pārspīlēta. Abi skatuves partneri, kas spēlē pārējās lomas – Elza Rūta Jordāne un Ivars Puga –, arī piedalās Daukas stāstā kā spēlē, sākumā iepazīstoties ar saviem īstajiem vārdiem un nepretendējot uz pilnīgu pārmiesošanos.

Elza Rūta Jordāne īpaši uzteicami sadzīvojusies ar Ildzes Jurkovskas veidoto zivs galvas kostīmu. Tomēr pamata vizuālo formu izrādē rada dažādu materiālu akmeņi. Uzspaužot ragus, kāds akmens kļūst par govi, paceļot gaisā – par tāfeli, kur pierakstīt fizikas likumus. Akmeņi raisa pārdomas par jūras piekrasti, pie kuras ir Daukas māja, krastu, kas tūkstošiem gadu nemainīgi tur bijis (gan pirms Daukas, gan paliks tur vēl ilgi pēc viņa). Akmens ir kaut kas liels, stabils, nemainīgs un cieši saistīts ar dabu. Izvēlētie akmeņus veidojošie materiāli gan ir dažādi, arī pavisam mākslīgi un mūsdienīgi. Kopā ar Henrija Poikāna komponētajiem skaņas viļņiem

izrādē parādās vairākas aizraujošas vizuālas epizodes – gaismu mākslinieces Lienītes Slišānes radītās spēles ar gaismas lodēm un ievads ar aizsietām acīm.

Izrāde kopumā patīkami pārsteidz ar svaigām idejām un ieintriģējošiem izteiksmes līdzekļiem, kā arī aktieriskā ansambļa vienotību. Labs vairāku jauno mākslinieku pieteikums teātrī. Lielākā daļa komandas, tas ir, Elza Rūta Jordāne, Ildze Jurkovska, Jurgis Lūsis un Henrijs Poikāns, savu ceļu teātrī sākuši relatīvi nesen, tātad pieskaitāmi jaunajai mākslinieku paaudzei. Vēl nedaudz vēriena un domas tīrības, un tad jau gaidāmas lielas lietas